keerige spanning of ontspanning, op en neder. Wij worden dan tot het wederkeerig geven van ons zelven aan den Heiligen Geest verlokt; en wederom, hoe meer wij ons zelven aan Hem geven, hoe rijker ook van de zijde des Heiligen Geestes de openbaringen naar ons uitgaan. Of ook omgekeerd, het kind van God dat zich afsluit en zich niet geeft, bedroeft den Heiligen Geest en dringt zijn heilige gemeenschap terug.

Ge hebt alzoo drieërlei geestelijke gesteldheid hierbij te onderscheiden.

Eenerzijds den geestelijken toestand, waarin de Heilige Geest u reeds met zijn innerlijke gemeenschap begunstigd en beweldadigd heeft, maar zonder dat gij het nog ontwaart, of er uwerzijds nog met werkelijke gemeenschap aan beantwoordt. Vooral bij kinderen komt dat voor. Het is die geestelijke periode van ons leven, die aan de doorbreking des geloofs, en aan de bekeering tot den Heiland onzer ziele voorafgaat.

Een andere phase is, als gij de inwoning des Heiligen Geestes in zijn gemeente niet alleen, maar ook in u zelven persoonlijk begint te ontwaren, en nu, door de liefde Gods overwonnen, ook u zelven aan den Heiligen Geest geeft; zijn gemeenschap ontdekt, en die ontdekte gemeenschap met wederkeerige gemeenschap beantwoordt; en alsnu zaliglijk ontwaren moogt, hoe ge in die steeds dieper en inniger gemeenschap voortschrijdt van kracht tot kracht en van heerlijkheid tot heerlijkheid, u verlustigende in uw God en in zijn zalige nabijheid, als versmeltende in zijn zielverwarmende liefde.

En de derde phase die helaas, schier bij allen op haar tijd voorkomt is, dat wel God de Heilige Geest bij u woning maakte en zijn gemeenschap schonk, en dat ge ook zelf die gemeenschap beantwoorddet, en mocht voortvaren van genade tot genade, maar dat er toch daarna weer koelheid intrad die de liefde bluschte; dat wereldsch bedoelen over u kwam, waardoor een gordijn tusschen u en den Heiligen Geest in uw eigen ziel werd geschoven; of ook dat door een plotselingen diepen val in zonde ge vervreemd werdt van de zalige gemeenschap met uw God. Dan sneed daarom de Heilige Geest den band met uw ziel wel niet door, want zijn liefde is onveranderlijk en nooit laat Hij varen wat zijn hand begon. Maar voor uw besef, voor uw bewustzijn, van uw kant, is het dan de dood in plaats van het leven geworden, en al klopt de Heilige Geest dan van binnen nog, en al bidt Hij nog in u met onuitsprekelijke verzuchtingen, van uw kant heeft de gemeenschap dan uit. De Heilige Geest woont dan nog wel in u, zoo ge waarlijk Gods kind zijt, maar gij gelooft het niet meer, en merkt er niet meer op, en leeft, als kendet ge den Heiligen Geest niet, voort; tot ten slotte ook die phase weer door de ontfermingen uws Gods wordt gebroken.

En daarom nu spreekt in de zegenspreuk: »De gemeenschap des Heiligen Geestes zij met u allen" zeer zeker allereerst de stemme Gods, die u vertroost, en u verzekert, dat de gemeenschap des Heiligen Geestes, eens begonnen, duurt tot in der eeuwigheid, opdat gij nimmer versagen, en na elke inzinking van uw geloof, altoos weer tot den inwonenden Heiligen Geest uw toevlucht zoudt nemen.

Maar toch, er ligt ook in de vermaning, de oproeping in den Naam des Heeren, dat gij ook van uw kant van *uw* gemeenschap met den Heiligen Geest niet moogt aflaten, doch veeleer die gemeenschap verrijken, verdiepen en volmaken zult.

En daartoe is noodig, dat ge die gemeenschap op tweeërlei wijze sterkt, voor uw *bewustzijn* eerst, en dan in de *uitgangen uws levens*.

Voor uw *bewustzijn*, want het is niet goed, als ge gestadiglijk den Heiligen Geest vergeet, en wel aan den Vader en den Zoon, maar niet ook aan den Heiligen Geest de gedachte uwer ziel wijdt, niet bij Hem verkeert, niet met Hem bezig zijt, u geen heldere rekenschap geeft van zijn aanwezigheid en zijn inwonen in de gemeente en in uw eigen hart en in het hart van uw kinderen en huisgenooten. Kortom, als ge uw God zoekende, wel het oog opheft naar boven, en de ziel opbuigt naar de rechterhand des Vaders waar Christus is, maar God den Heiligen Geest, die in de gemeente en in uw eigen hart woont, voorbijgaat, niet toespreekt, niet aanroept, en Hem niet de liefde van uw hart wijdt.

Licht is dit zeer zeker niet te mijden. Het geloof in, en de belijdenis van, en het verkeer met den Heiligen Geest, is, als we ons zoo mogen uitdrukken, zoo hoog, zoo rein, zoo louter geestelijk, en ons hart neigt er zoo sterk toe, om liever van verre te roemen in een God die hoog boven ons is. Ook staat de zonde van ons eigen hart ons gedurig in den weg, om het waarachtiglijk te gelooven, dat God zelf in ons woont. Maar dit alles verontschuldigt u niet. Ge belijdt het, dat die inwoning er is, leeft er in uw hart dan ook naar. En de bevinding, de zalige uitkomst zal het u toonen, dat eerst wie zijn God *nabij*, d. i. in zijn eigen hart weet te vinden, ontgloeien kan in die warme innigheid der liefde, die door het minne geven en minne ontvangen reeds hier op aarde zalig maakt.

Zij daarom ook dit Pinsterfeest u weer ten prikkel, om die »gemeenschap des Heiligen Geestes," te vernieuwen, te verhelderen, te verdiepen voor uw klare zielsbewustzijn; ook in uw gebeden.

Maar dan ook, leer het verstaan, dat de Heilige Geest uw gemeenschap niet enkel in uw bewustzijn zoekt, maar veel meer nog, die gemeenschap wil in de stemming van uw hart, in de diepste roerselen uws levens, in de zielswortelen van uw inwendig bestaan, kortom in al uw neigingen en in de uitgangen van uw hart.

Want ook op *daden* komt het zeer zeker aan, en in niets zoo zeer als door *goede werken* wordt God de Heilige Geest in zijn heiligen verheerlijkt. Maar dan moeten die daden, moeten die werken ook uit de *gemeenschap des Heiligen Geestes* voortkomen. Dan moeten het, als we zoo zeggen mogen, daden en werken van den Heilige Geest én van uw geest saam zijn. Uw geest moet den Heiligen Geest in de binnenkamer van uw ziel ontmoeten, door dien Geest zich bezielen, zich aandrijven en bezwangeren laten, en ten slotte moet het één Godmenschelijke aandrift van heiliger bedoelen zijn, die in uw leven uitkomt, om God den Heiligen Geest te verheerlijken.

„Met gaven tot der menschen troost".

> Gij zijt opgevaren in de hoogte; Gij hebt de gevangenis gevankelijk gevoerd; Gij hebt gaven genomen om uit te deelen onder de menschen; ja ook de wederhoorigen, om bij U te wonen, o Heere God. Psalm 68:19.

In het Paradijs ontving de aarde haar bevochtiging niet uit een regen, die van boven nederdroppelde, maar uit een damp of nevel, die door de aarde werd uitgewasemd, en weer door het aardrijk werd opgezogen.

Zoo toch staat er: »De Heere God had nog niet doen regenen op de aarde, maar een damp was opgegaan uit de aarde en doorvochtigde den ganschen aardbodem".

Doch toen de zonde dat Goddelijk Paradijs van zijn Paradijsglans beroofd had, toen trokken de uitwasemende dampen hooger op; vormden zich tegen den hemel aan tot wolken; en zoo daalde op het aardrijk die wondere regen neder, waarmee, naar Jezus' woord, God »regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen".

Veelzeggende natuursymboliek!

Steenkoud en verdorrend breidde zich onder den vloek, voor 's menschen oog het aardrijk uit, en kon uit zich zelf niets uitgeven dan onkruid, en doorn, en distel. Maar *van boven* komt het licht, van het *firmament* straalt de zonnegloed uit, en uit *Gods hemel* druppelt de alle dorheid verwinnende, alle kruid ververschende, alle aardkluit malsch makende regen neder.

En vooral die regen *spreekt*.

Want de zonnegloed komt ook wel van boven, maar *schijnt* toch in het morgenrood eer van achter de aarde op te gaan, om in zijn zenith aan den hemel te klimmen. Den regen daarentegen *hoort* ge uit den hemel komen. De regen druppelt of druischt op de toppen der boomen, plast op het dak uwer woning, hij klettert tegen uw straten neer, en is hij in hagel vastgevroren, dan is het zelfs of er van boven met hagelsteenen tegen uw vensterglas getikt wordt.

Maar ook al regent het slechts gewoon-weg, dan nog *hoort* ge het gedruisch dat van boven nader komt, *ziet* ge in stralen de druppelen van boven benedenwaarts schieten, en *voelt* ge het op hand of aangezicht, dat de uitgieting dier malsche droppelen u *van boven* toekomt.

Zonder overdrijving mag dan ook gezegd, dat God in niets zoo klaarlijk als in dien nederdruppelenden regen, het ons hoorbaar toeroept, dat Hij daarboven is, en als uit zijn woonstede ons de heerlijke gave van den regen toezendt, die het aardrijk komt verkwikken.

Een beeldspraak, kwalijk te begrijpen in een land van regen aldoor, zooals Nederland is, maar met de weelde der ziel ingedronken in een land als het Heilige land was.

Een land met slechts tweemaal in het jaar één doorgaanden regen, en voorts altoos regenloos, tot het steeds meer verdorde, om dan hijgende uit te zien naar den verren dag, die komen zou, als weer tot aller menschen troost, de gave van Gods milden, malschen regen uit den hemel zou nederdalen.

Legt onze verzinning deze zinbeeldige spraak in den regen, die nederdaalt, in? Of is er die beeldsprakige, die symbolische beduidenis in gelegd door God zelf?

Merk, om die vraag uzelven te beantwoorden, op, wat Hozea Israël toeroept: »Het is tijd, om den Heere te zoeken, totdat Hij kome, en *over u de gerechtigheid regene*," als om uit te drukken, dat alle gerechtigheid uit 's menschen wil of werk opkomend verdort, en dat de ware, de u reddende gerechtigheid alleen als *»een regen van boven"* op u kan nederdalen, van uw God, die in Christus u gerechtigheid *geeft*.

Zelfs neemt Hozea het in het zesde hoofdstuk nog dieper: »Hij zelf, de Heere, zal tot zijn troost zoekend volk komen, *als een regen*, als de spade regen of de vroege regen" (6:3).

Ook de koningsspalm gaf reeds dezelfde gedachten aan. Niet alleen zijn *gave*, maar »Hij zelf zal nederdalen *als een regen* op het nagras, als de druppelen, die de aarde bevochtigen" (72:6).

Zoo heet eenerzijds elke »gave die tot 's menschen troost" nederdaalt, een »regen Gods over zijn bezwijkende erfenis"; wordt gezegd, dat de regen van boven de zijnen »rijkelijk overdekt", en dat alle Woord dat van God uitgaat, te vergelijken is bij »den regen die van den hemel nederdaalt en doorvochtigt de aarde, en maakt dat ze voortbrenge en uitspruite, en zaad geve den zaaier, en brood den eter". Maar ook anderzijds is die regen die als een stroom nederkomt, het beeld van *God zelven*, en wordt bij Joël de »Leeraar der gerechtigheid" zinnig met een woord genoemd dat ook »regen" beteekent, en staat er als in één adem: »Verheugt u o kinderen Sions, en verblijdt u in den Heere onzen God, want Hij zal u zenden den *Leeraar* der gerechtigheid, en zal (in Hem) *den regen* u doen nederdalen" (2:23).

Dat zinnespel van het woord verstond menig uitlegger niet. Meer dan één las er zelfs niet anders in, dan de profetie van een naderende wolkbreuk.

Maar de kerke Gods heeft het steeds anders en beters begrepen.

Joël, zoo beleed ze op het apostolisch getuigenis, looft profetisch in het beeld van den plasregen de uitstorting des Heiligen Geestes.

Beide, plasregen én uitstorting des Geestes, komende van boven; beide nederdalende van God; en beide gaven ons menschen tot troost geboden.

En zoo kon beeld en zaak ineensmelten, de Leeraar der kerk, d. i. de Heilige Geest, zelf de Regen van God heeten.

En al naar gelang ge in het beeld, nu eens op de *enkele droppelen*, en dan weer op den regen als *een nederdalenden stroom* merktet, kon dat beeld van den regen u beurtelings spreken van *de vele gaven* des Geestes, en beurtelings van dien Geest zelven, die op den Pinksterdag ons geschonken werd.

Zelfs mint de Schrift het, dit beeld van den regen uit te werken.

Zoo in Psalm 65, waar het heet, dat God eerst het land dorstig, brandende van dorst en begeerig maakt, en is het daartoe gekomen, dan ontsluit God zijn rivier vol waters daarboven, en verrijkt het land grootelijks; en God maakt de opgeploegde voren week door zijn druppelen, en zegent haar uitspruitsel, ja, tot zelfs de weide der woestijn bedruipt Hij, en allerwegen waar God met zijn regen doortrekt, daar druipen zijn voetstappen als van vettigheid.

Of ook als Jesaia ons het indringen van den regen in de diepte der aarde beschrijft, hoe hij den wortel der plant opzoekt, en het aardrijk doorvochtigt, en hoe de regen maakt, dat nu alle plant tiert en uitspruit, en alzoo vrucht bereidt voor zaaier en voor eter.

Altegader natuurtaal, zooals de sprake Gods in de natuur aan alle oord ter wereld uitgaat, maar in die natuurtaal God zelf ons de mysteriën van zijn heiligheid ontsluierend, en omdat we ziel en lichaam zijn, ons beurtelings met zinrijke beelden en beurtelings met klare geestestaal toesprekend.

De dampen *opvarend* naar boven, en daarboven tot wolken *vastgezet*, en uit die wolken als gave Gods in den regen tot des menschen troost *nederdalend*.

En zoo nu ook, onze Heiland *opgevaren* ten hemel, en daarboven *gezet* aan de rechterhand des Vaders, en van dien Heiland op ons *nederdalend* de gave tot 'smenschen troost in den Heiligen Geest.

Het andere beeld, dat de Heilige als in *een wolke* woont, sluit zich hierbij aan.

Ge kent die »wolke der heerlijkheid", die gezien is op den Thabor; die Salomo's tempel bij zijn inwijding vervulde; die stond boven den Tabernakel; en die aan de Scheltzee zich tusschen Israël en Pharao's heir plaatste.

Een *wolk* die glansde van innerlijke schittering in den nacht, en daarom *vuurkolom* genaamd werd; maar die, als de zon opging, gelijk aan een glanzige wolk in het aanschouwen was, en alsdan heette de *wolkkolom*.

Diezelfde *wolk* die op den Olijf berg gezien is, en die ten leste den Heiland, die opvoer, onderschepte voor der jongeren oog.

Zoo vlecht de Majesteit Gods in zijn *natuur* zich tot één majestueus geheel saâm met zijn *geestelijke* mogendheid, en in ons is het zielverdooving en stompzinnigheid, als we jaargetijde na jaargetijde de wolken zich kunnen zien saampakken, en Gods bliksems het zwerk zien verlichten, en zijn regen kunnen *zien* en *hooren* nederdalen, zonder dat ons hart iets van de sprake die van al deze werken Gods uitgaat, weet te beluisteren en te verstaan.

En toch juist bij de uitstorting van den Heiligen Geest hebben wij die beeldspraak der natuur zoo van noode.

Voor den Heiligen Geest hebt ge geen vorm in uw voorstelling. In onbegrepen mysterie trekt zich de Heilige Geest voor u terug. En na eerst uw ziel voor zijn gemeenschap gespannen te hebben, eindigt de Heilige Geest altoos weer met een naam, een onbegrepen klank voor u te zijn, die even door uw bewustzijn glijdt, maar u even spoedig ontglipt.

En juist daarbij nu komt u die beeldspraak van het *natuurlijke* leven te hulpe, en de Schrift zelf onderwijst u, hoe ge in die beeldentaal de werkingen des Heiligen Geestes vertolken zult.

Uw ziel als het dorstig aardrijk, naar uw God begeerig gemaakt, en toch de teederheid van de gemeenschap uws Gods dervend, tot de rivier des geestelijken levens zich ook voor u ontsluit, en u grootelijks komt verrijken.

Juist in denzelfden gedachtengang waarin Jezus het uitriep: »Wie dorst heeft kome, en drinke het water des levens om niet, en het zal in hem worden tot een fontein, zoodat de wateren des levens uit zijn buik zullen stroomen".

Zoo toch ziet ge ook op den akker, den regen niet alleen indringen in de kluiten, maar als deze verzadigd zijn, zich ook in de greppelen tot stroompjes vergaderen, en wegvloeien naar de diepere plaatsen, om het water gereed te doen zijn, als de regentijd voorbij is.

En evenals die regen, zoo ook dringt nu die Heilige Geest tot in den bodem uwer ziel door, en zoekt ook in dien bodem *den wortel* van uw leven op, om dien wortel van uw zielsleven te besproeien, nat te maken en te doorvochtigen.

Voorts maakt dan die Heilige Geest ook in uw ziel de harde kluiten week, en die weeke en vochtige aarde biedt zich dan aan den wortel van uw zielsleven aan, om opgeslorpt te worden.

Zoo wordt uw ziel gevoed en gedrenkt tevens.

Het zaad ontkiemt. De kiem buigt zich opwaarts. Ten leste komt het uitspruitsel. Uit dit uitspruitsel wordt het koren gewonnen. En zoo rijpt er zaad voor den zaaier en brood voor den eter. D. w. z. uw eigen ziel wordt eerst zelve geestelijk doorvoed, en in ontfermende liefde strekt dan de hand uwer ziel zich naar de velden der toekomst uit, om altoos weer het zaad uit te zaaien, en altoos nieuw gewas op Gods geestelijken akker te doen opspruiten, zijn Naam tot prijs.

Zoo voelt ge hoe die beeldspraak der natuurtaal u te stade komt.

In de trekken van dit regenbeeld, ziet ge als den dorren akker uwer ziel voor u liggen; ge ziet den regen des Geestes op u nederdalen; ge ontwaart zijn doorvochtiging van uw innerlijk leven; ge ervaart het hoe de wortel daarbinnen geraakt wordt; en ge ziet de vrucht des Geestes aan uw eigen halmen uitspruiten. Ge voelt u door dien Geest gevoed, en door dien Geest bekwaamd, om opnieuw met blij gejuich het zaad op den akker uit te strooien.

En dat alles ziet, ontwaart en gevoelt ge, niet als uit u zelve opkomende, noch ook als van uw ziel uitgaande, maar als *op uw ziel nederdalende*.

Het is de regen des Geestes die op den Pinksterdag *van boven nederkwam*, en nu als een rivier Gods zich over de velden des Geestes uitbreidt.

Een onuitsprekelijke gave u van uw verhoogden Heiland toekomende, en u met al Gods heiligen geschonken »tot der menschen troost"!

Amsterdam, 4 Juni 1897.

Register op E Voto.

De inteekening op het REGISTER van E VOTO wordt den 15den Juni e. k. gesloten.

Al 's Heeren erfvolk.

Zoowel in 1834 als in 1886 heeft steeds de gedachte op den voorgrond gestaan, om »al 's Heeren erfvolk" weer om zijn heilig altaar te verzamelen.

Klaar en helder ging reeds uit Ulrum de roepstem uit, om zich straks weer te hereenigen met een ieder in den lande, die 's Heeren Woord, Dienst en Tucht eeren wilde. En in 1886 is de hand der broederlijke liefde naar alle kant uitgestoken, om ook de op zich zelve drijvende vrije kerken hier en daar in den gemeenen broederband op te nemen.

Ja, ook na de consolidatie van het werk in 1892, is nog steeds de betuiging herhaald, dat we in niets sectarisch wenschten te staan, maar de bede in het hart droegen, om ook met die broederen van Gereformeerde belijdenis, die nog vijandig tegen ons over stonden, als in één slagorde te mogen optrekken.

We meenen zelfs vasten grond onder de voeten te hebben, indien we dit streven en bedoelen als aller broederen en aller kerken ideaal beschouwen.

Dat we daarbij van *»al 's Heeren erfvolk"* spreken, is in het minst niet de taal van den hoogmoed of van geestelijk exclusivisme.

Het verborgen terrein des harten betreden we niet, en we blijven met Calvijn en zijne groote volgelingen betuigen, dat de Heere de zijnen heeft in elken kring, in elk land, onder alle natie, in elke kerk.

Hier echter is alleen sprake van de *zichtbare* kerk, van de uitkomende *belijdenis*, van het saâm optreden onder de banier des Heeren in de van Hem bestelde orde, en alleen wie alzoo zich aaneensluiten en optreden, vormen in het zichtbare een *volk* of *erfvolk*.

Buiten Duitschlands erve zwerven millioenen Duitschers, maar die als zoodanig niet meer onder het Duitsche volk gerekend worden. Onze landverhuizers die naar Amerika en Afrika togen, zijn zeer gewisselijk van onzen alouden stam, maar behooren niet meer tot het Nederlandsche volk.

In het zichtbare kan uit dien hoofde »al 's Heeren erfvolk" alleen die schare van geloovigen aanduiden, die één belijdenis belijden, en krachtens die éénheid van belijdenis den drang hebben, om in één kerkverband, onder één kerkenordening te gaan leven.

Niet *eerst* de kerkenordening, en *dan* de Belijdenis, maar de Belijdenis voorop, omdat in de Belijdenis de beginselen liggen uitgesproken, ook voor het optreden der kerk in het zichtbare en in goede ordening.

Om niet in zinledige phrasen te vervallen, of te verzinken in *mystieke* gissingen, is daarom in het zichtbare allereerst de vraag te stellen, wie saam met ons de ééne Belijdenis vasthouden, om eerst alzoo te komen tot de tweede vraag: wie met ons naar die Belijdenis leven en handelen willen.

Ook dit laatste.

Ruben en Gad behoorden wel terdege tot Israel, al bleven ze ook zitten bij de schaapskooien, toen de banier des Heeren in den strijd werd uitgedragen.

Belijdenis, en leven naar die Belijdenis, zijn en blijven twee.

Maar is het er ons waarachtiglijk om te doen, om al wie de Belijdenis der vaderen nog eert en liefheeft, weer tot één kracht in den lande en alzoo tot een zegen voor ons volk en tot een eere voor Gods naam te stellen, dan moet onverbiddelijk op die eenheid van Belijdenis worden teruggegaan, moet een ieder daarin zijn aanrakingspunt zoeken, en van daar uit de geesten zoeken te veroveren.

Het is op *die* manier, en langs *dien* weg, dat de mannen van 1834 ten slotte *ons* het hart hebben veroverd, en het is alleen in dien zelfden weg dat wij, met hen saam, invloed zullen erlangen op 't hart van de broederen, die eenzelfde waarheid Gods met ons belijden, maar thans in kerkelijke practijk nog tegen ons over staan.

Die verovering zal geen inlijving zijn, evenmin als het een inlijving in 1886 is geweest.

De Heere onze God heeft *velerlei* paden.

Maar het eind van alle die paden ligt toch altoos bij den eindpaal, die al de zijnen in de vreeze zijns heiligen naams hereenigt.

Afbrokkeling.

Het is, alsof hetgeen op het Javaansche Zendingsgebied van de vroegere actie van Gereformeerde zijde nog overbleef, gaandeweg afbrokkelt.

Nu weer heeft Horstman zijn ontslag gevraagd en verkregen.

Midden-Java ten noorden verliest daarmeê zijn Zendingsman, en Pekalongan zijn prediker.

Op zichzelf nu is hier voorshands niets aan te doen, en valt uit zulk een feit niets af te leiden. De beste actie kan tegenspoedig werken, en diepe beproeving kan de weg zijn tot verwerving van ver strekkenden invloed.

Maar tweeërlei vraag dringt zich dan toch op.

De eerste rakende het *personeel*, de tweede betreffende het *terrein* der Missie.

Is het goed, is het raadzaam, zoo zouden we de eerste vraag formuleeren, om een éénig missionaris geheel geïsoleerd op een eenzaam station te plaatsen?

Veel andere kerken volgden, gelijk men weet, steeds den regel, om als we ons zoo mogen uitdrukken, een commissie, en niet één persoon, namens de kerk tot de Heidenen en Mahomedanen af te zenden. De Roomsche Missiën zijn bij voorkeur zelfs commissiën uit drie personen bestaande.

Doch dit, zeer zeker interessante punt van missionaire methode laten we voor ditmaal nog rusten.

Onze vraag is ditmaal alleen, of voor een missionaris kracht in isolement ligt, d. w. z. of hij op zulk een wijze is uit te zenden, dat hij in heel zijn streek, tenzij hij op verre reis wil uitgaan, de eenige Europeesche man in de Missie zijner kerk is.

Het laat zich denken, dat men op een station een Bedienaar des Woords, een arts en een man der school heeft. Het laat zich ook denken, dat eenzelfde kerk twee stations zóó dicht bij elkander bezit, dat ze haast wat wij zouden noemen, eene combinatie vormen. En zelfs is het denkbaar, dat twee kerken, die bijna gelijke confessie hebben, elk een station hebben op eenzelfde plaats.

In al die gevallen is de gezondene niet als een *eenzame musch op het dak*.

Er is voor hem contact mogelijk. Hij kan door gesprek en omgang op de hoogte blijven. In mogelijk voorkomende gevallen kan hij overleg plegen. En ook, als krankheid of afwezigheid zijn arbeid stremt, is er mogelijkheid, zoo niet van tijdelijke waarneming, dan toch van tijdelijk toezicht, om den arbeid van de inlandsche helpers loopende te houden.

Reeds hier te lande zou men daarop bedacht moeten zijn; maar veel meer nog moet hierop gelet in de Oost-Indiën.

Het is toch een feit, dat zeker 60 pCt. van wie naar Indie gaan, zekeren tijd noodig hebben, om hun gestel aan het klimaat te gewennen; iets wat dan al zeer spoedig de noodzakelijkheid met zich brengt, om een tijdlang zijn toevlucht te nemen tot de hooger gelegen bergstreken. Ook onze twee laatstelijk uitgezonden mannen hebben beiden dien tol moeten betalen.

En dan leert de ervaring even beslist, dat de meeste uitgezondenen, ook al zijn ze tamelijk aan het klimaat gewend, na verloop van zeker aantal jaren, aandringen op een tijdelijk verlof naar Nederland.

Buiten en behalve de gewone absentiën, die bij alle ambten voorkomen, heeft men bij de Missie alzoo te rekenen met twee zeer ernstige extra-absentiën, die gedurig het werk der Missie verstoren.

Nog op dit oogenblik is broeder Bolwijn van Soerabaya gerepatrieerd wegens ziekte, broeder Huysing te Batavia dringt sterk op langdurig verlof aan, Pekalongan is nu geheel zonder, en Ds. Adriaanse is nog niet recht in het klimaat »eingebürgert".

Alleen op Soemba marcheert het, en in Djocjo, en broeder Zuidema kan zijn werk voortzetten. Aldus twee van de *zes*.

Cijfers die hier genoemd moesten worden, om de ernstige beteekenis van onze opmerking in het licht te stellen.

Dit nu moet o. i. nopen tot ernstige toetsing van de dusver gevolgde methode.

Want wel hooren we reeds de tegenwerping, dat »twee masten op één schip" dikwijls nog slechter gaat, en dat droeve ervaring heeft geleerd, hoe twee missionaire mannen op eenzelfde station al spoedig aan het krakeelen sloegen. Maar hierop luidt ons antwoord, dat twee mannenbroederen, die, gezonden namens de kerk van Christus, in het aangezicht der heidenen of Mahomedanen aan het krakeelen slaan, derwijs toonen voor alle missionaire positie volslagen ongeschikt te zijn, dat de zendende kerk, na ernstig vermaan en bestraffende waarschuwing, o. i. geen oogenblik zou mogen aarzelen, aan zulk een missionair schandaal een einde te maken. En we zijn dan ook overtuigd, dat, zoodra de missionairen behoorlijk onder een kerkeraad of classis hier te lande staan, zulke giftige uitwassen aan den missionairen stam, strengelijk en onverbiddelijk zullen worden afgesneden.

Op dit argument gaan we daarom niet in.

Slechts zou het ons nopen nogmaals aan te dringen op wat we reeds lange jaren voorstonden, t. w. hierop, dat de kerken op Java een gedelegeerde mochten bezitten, die in haar naam de stations inspecteeren, en bij voorkomende moeilijkheden, óf zelf hulpe bieden, óf aan de kerken rapporteeren kon.

Maar ook afgezien hiervan, geven we in ernstige overweging, of de *éénzame* Missie niet moet worden prijsgegeven.

Zelfs Paulus, de heilige apostel des Heeren, ging zoogoed als nimmer alleen, waar hem toch in de toenmalige Grieksche wereld, met haar Joodsche koloniën in bijna alle steden, nimmer een gevoel van eenzaamheid overvallen kon, als op Java zoo loodzwaar op den eenzamen missionair drukt.

Wij, die hier in Nederland voor de Missie ijveren, kunnen er ons bijna geen denkbeeld van vormen, hoe verlaten en op zichzelf teruggeworpen een eenzaam missionair zich onder zoo gansch andere bevolking gevoelen moet, en dat te meer overmits de Europeesche bevolking, met wie hij eenzelfde plaats bewoont, gemeenlijk met zeker krenkend medelijden op allen Zendingsarbeid neerziet.

En niet minder klemt de bedenking tegen eenzame Missie bij grootere absentiën door repatrieering, ziekte of ontslag. Dan toch duurt het soms een jaar en meer, eer de post weer bezet is, en in dat jaar van verlatenheid gaat het station vaak harder achteruit, dan het in vier jaren van actie vooruit kwam.

Niemand toch vorme zich van den inlandschen helper te hooge gedachte. Hun opleiding is nog zoo bijna niets beduidend, dat de minste Zondagsschoolonderwijzer hier te lande een professor is vergeleken bij wat in den regel deze inlandsche helpers vooralsnog praesteeren kunnen.

Het kon wel anders zijn, en het zal ook wel anders worden, maar voorshands staat de missionaire kracht van deze mannen nog op zeer laag peil.

En met deze eerste vraag, of men wel goed doet met de gezonden mannen in zulk een isolement te plaatsen, hangt vanzelf een andere, tweede vraag saam, of men namelijk wel verstandiglijk handelt, met zijn Zendingsterrein in den aanvang *zóó uitgebreid te nemen*.

Dat we nog pas aan den aanvang van

onze Missie op Java staan, is, dunkt ons, onbetwistbaar. Ziet men toch voor een oogenblik af van hetgeen onder Sadrachs initiatief plaatsgreep, en van andere zijde ons als in den schoot viel, dan is hetgeen als vrucht van onze actie ontkiemde, nog zóó gering, althans zoo men let op het groot aantal jaren dat dezerzijds deze Zending gedreven werd, dat men, met den moed om de werkelijkheid onder de oogen te zien, kwalijk tot een ander resultaat kan komen, dan dat we eigenlijk *nog beginnen moeten*.

En nu is het toch zeer de vraag, of het goed gezien was, om, bij zoo kleine missionaire kracht, aanstonds een zoo onafzienbaar groot terrein in bewerking te nemen.

Soemba laten we nu voor een oogenblik buiten het geding. Dat is een afgelegen eiland, waarvan geen invloed hoegenaamd op onzen Archipel uitgaat. Het centrum van leven in onze Oost is op Java, en na Java op Sumatra.

En nu is onzerzijds op niets minder beslag gelegd, dan op heel Midden-Java.

Verleidelijk moedig! Doch ook wijs en paedagogisch doorgedacht?

Doch hierover een volgend maal.

Eeredienst.

I.

Stellig is het geen overtolligheid te achten, dat ook over onzen *Eeredienst* veler gedachte ga.

Jarenlang heerschte op dit punt grenzenlooze verwarring, zoo sterk dat onregel op dit terrein de eenige nog grijpbare regel was geworden. En sinds het kerkelijk leven uit de wildernis weer op begane paden overging, is wel veler opmerkzaamheid als vanzelf ook op allerlei liturgische vragen gevestigd geworden, en openbaart zich meerder drang naar vasten »leiddraad," maar wie waande dat daarom het chaötische reeds ganschelijk achter ons lag, zou toonen van tweeën één, óf de practisch-kerkelijke toestanden niet te kennen, óf wel liturgische denkbeelden te huldigen, die met het wezen zelf der Liturgie in strijd zijn.

Gunne men daarom ook aan de *Heraut*, in dit niet zoo onbelangrijk vraagstuk zijnerzijds meê te spreken.

In de practijk komen de liturgische vraagstukken meest als losse, op zichzelf staande vragen op, en wat zoo broodnoodig is, is juist helder inzicht in de eenheid van gedachte, die al deze losse détailpunten beheerschen moet.

Het denkbeeld zelf van een *Liturgie* was geheel teloorgegaan, en niet dan langzamerhand komt het weer op.

Dit gevoelt men het sterkst aan het *Formulier* van den *heiligen Doop*.

De tijd ligt nog zoo verre niet achter ons, dat dit *Formulier* door den dienstdoenden predikant óf geheel weggelaten óf derwijs verminkt, bekort, aangevuld, gewijzigd en veranderd werd, dat het wel een cacographie leek, die de prediker geroepen was, vaak op den tast af te verbeteren.

Kerken nu waarin zoo iets zelfs met het *Formulier van den heiligen Doop* mogelijk is, zijn blijkbaar aan alle liturgische gedachte vervreemd, zoowel voor wat aangaat den Dienaar die zich zulke vrijheden veroorlooft, als voor wat betreft de gemeente die ze duldt.

Doch juist in zake dit *Formulier* kwam dan ook het keerpunt.

Vele ouders, die van *Liturgie* verstand noch begrip hadden, namen er toch geen genoegen mede, dat bij den Doop van hun kind de waarheid Gods uit het Formulier werd uitgelicht. Dat de prediker hier of daar een zinsnede oversloeg, of ook de dankzegging verving door een dankgebed van eigen formatie, deerde hen zoo niet, maar wel schokte het hen, dat in de vragen, of in de uiteenzetting van den heiligen Doop veranderingen werden aangebracht, die het wezen zelf van den heiligen Doop raakten.

Daarmee werd Gods waarheid gebroken, het Sacrament geschaad, en zoo ook aan hun kind onthouden datgene waarop hun kind, of wil men, de vader voor zijn kind recht had.

Vooral Dr. Kohlbrügge ried dan ook aan, dat de ouders, alvorens den Doop voor hun kindeke te zoeken, vooraf bij den Dienaar des Woords zich informeeren zouden, of hij gewoon, of althans bereid was, het volle *Formulier* te lezen; iets wat hij zoo sterk trok, dat ook de vermelding der voorafschaduwing van den heiligen Doop in den Zondvloed en in den doorgang van Israël door de Roode Zee niet mocht worden uitgelaten.

Deze raad kwam bij Dr. Kohlbrügge, gelijk vanzelf spreekt, voort uit liturgischen drang, en reeds als zoodanig verder dan de drang, die bij de ouders zelven was opgekomen. Een langen tijd leefde men dan ook voort in dezen toestand, dat er tweeërlei oppositie tegen het eigendunkelijk omspringen met het *Formulier* viel waar te nemen: eenerzijds van de volgelingen van Dr. Kohlbrügge, die den eisch stelden, dat *heel* het Formulier, onverminkt en ongewijzigd, van den kansel zou worden afgelezen. En anderzijds van de volgelingen van à Brakel, die er geen de minste captie op maakten, dat de dankzegging wegbleef, en een enkele zinsnede die te sterk op de wedergeboorte sloeg, verzacht werd, maar die den eisch lieten gelden, dat de belijdenis der waarheid in de toelichting en in de vragen niet zou worden aangetast.

Dat tweeledig protest tegen de liturgische willekeur in zake den heiligen Doop heeft toen allengs het goede gevolg gehad, dat de Dienaren des Woords van hun eigendunkelijk verhaspelen van het Doopsformulier aflieten, en zich naar den duidelijk verklaarden wensch van de geloovigen begonnen te schikken.

In betrekkelijk korten tijd zelfs nam die vastheid derwijze toe, dat het volle gebruik van het Doopsformulier kenmerk werd, waaraan ge de werkelijk orthodox predikanten kondt onderscheiden.

Ook schrijver dezes heeft deze wisseling meê doorleefd.

Toen hij in 1863 als predikant optrad, wist hij nog niet beter te doen, dan vóór zijn eerste Doopsbediening, met blauw potlood in het Doopsformulier allerlei passages door te schrappen, en op allerlei punten den tekst gansch willekeurig te veranderen.

Dat deed een ieder in die dagen, en ook hij volgde den stroom.

Eerst de studie, die hij voor eenige hoofdstukken in de Kerkgeschiedenis van Moll juist over *de Liturgie* had te schrijven, ontdekte hem het ongeoorloofde van zulk grillig bedrijf, en bewoog hem, reeds eer hij met Dr. Kohlbrügge in aanraking kwam, het Doopsformulier voortaan voluit te lezen.

Door Dr. Kohlbrügge in zijn overtuiging gesterkt, heeft ook hij toen in allerlei kring het voluit lezen van het Doopsformulier bevorderd, eerst door in de oude *Heraut*, toen door in het *Zondagsblad* van de *Standaard*, en later door in de nieuwe *Heraut*, aldoor het onverminkt gebruik van het Doopsformulier als stelligen liturgischen eisch aan de kerken op het hart te binden.

En thans, nu deze eeuw ten einde loopt, mag met zeker gevoel van dankbaarheid geconstateerd worden, dat althans in de opnieuw Gereformeerde kerken, aan vroegere wilkeur paal en perk is gesteld, en het aflezen van het geheele, onverkorte en onveranderde *Formulier om den heiligen Doop te bedienen*, zoogoed als feitelijk algemeen geldende regel is geworden.

Op deze korte historie moest in de eerste plaats hier de aandacht gevestigd worden, omdat metterdaad de weeropleving van de liturgische gedachte in onze kerken van het gebruik van het Doopsformulier is uitgegaan.

Duizenden bij duizenden die op elk ander punt van den Eeredienst nog voor elk liturgisch gevoel stomp zijn, hebben in de zaak van den heiligen Doop gevoeld, dat de kerk als kerk zeker recht had, waaraan de Dienaar des Woords zich niet mocht vergrijpen.

En al is hiermeê het liturgisch pleit nog volstrekt niet gewonnen, er is hier dan toch een uitgangspunt gegeven, van waaruit de weeroptrekking van het liturgisch gebouw kan ondernomen worden.

Juist toch in dat nog onontwikkelde, maar toch diepe besef der ouders, dat bij den Doop van hun kind de Dienaar geen vrij man was, om te doen wat hem geviel, maar dat hij bij dat Sacrament het recht van hun kind te eerbiedigen had, ligt het eenig juiste beginsel, waaruit alle Liturgie opkomt.

Alle Liturgie toch gaat uit van de grondgedachte, dat de kerk over den Dienaar en niet de Dienaar over de kerk heeft te beschikken, voor wat aangaat de wijze, waarop het heilige in de vergadering der geloovigen zal bediend worden.

Een spreker, een redenaar, een meetinghouder huurt een zaal, en richt zijn spreken, zijn redevoering, zijn meeting in gelijk hem goed dunkt, en wie onder zijn gehoor komt is gehouden zich naar hem te voegen. Immers wien dit niet gevalt, kan wegblijven, of heengaan.

Een dokter, die spreekuur geeft, kan zijn wijze van doen, en van onderzoeken, en van behandelen, en van recepteeren, geheel naar eigen goedvinden inrichten. Zijn huis is zijns, en wie niet bij hem aankloppen wil, gaat elders.

Zoo ook doet een advocaat, een notaris, een schoolhouder, een winkelier, een kantoorhouder en zooveel meer, overmits deze allen zelf hun zaak, hun bedrijf, hun kantoor regelen, en niemand gehouden of verplicht is, bij hen juist aan te kloppen.

Maar zoo staat het in de Gereformeerde kerken niet, en men kan er bijvoegen, evenmin in de meeste andere formatiën van Christus' kerk.

Alleen in Amerika, en in sommige vrije kerkjes ten onzent, springt men op soortgelijke wijze met de kerk om.

In Amerika is het, vooral in de grootere steden, iets gansch gewoons, dat een predikant op eigen gelegenheid een kerk opent, lokt wie tot hem wil komen, en uit de giften die inkomen, zijn kerk in stand houdt.

Zulk een kerk is dan letterlijk een predikantsbedrijf, zonder eenige confessie, zonder band aan andere kerken. Niets dan een kring die zich om een talentvol spreker verzameld heeft. Juist zooals men het hier en daar ten onzent op kleine schaal kan waarnemen, dat een oefenaar of bemoeilijkt predikant, geheel op eigen gelegenheid een zaal huurde, of een huis kocht en tot een kerk verbouwde, en daar geregeld des Zondags in voorging.

En natuurlijk in zulke »kerkjes" is de prediker het één en al. De kerk is zijn zaak, zijn bedrijf. Het gaat alles van hem uit, hij regelt het alles naar eigen goeddunken. En in zulke kerkjes heeft alzoo niemand aanmerking te maken. Wie er niet meer zijn wil, blijft er weg.

Maar heel anders staat het natuurlijk in een wezenlijke kerk geschapen, d. i. in *de vergadering der geloovigen*, die opkwam uit een historisch verleden, dat tot op den grooten Pinksterdag te Jeruzalem teruggaat.

Daar toch heeft men met een kerk te doen, die haar wortel in een verleden van achttien eeuwen uitslaat, en waarin de tijdelijke Dienaar slechts voor zeker aantal jaren verschijnt ten einde zijn heiligen Dienst te verrichten, om straks dienzelfden Dienst onder de bediening van zijn opvolger te laten voortgaan.

Dan is niet hij het, die de kerk schept of schiep, maar de kerk was er lang vóór hem, hij is in de kerk geboren, hij trad er in op, en heeft alzoo in te gaan in de levensvormen, die zich in die kerk, door den loop der eeuwen, ontwikkeld hadden.

Dan is die kerk er niet om hem, maar hij is er om die kerk, en gelijk hij, naar uitwijzen van het Woord *zijn* rechten desnoods tegenover die kerk kan doen gelden, zoo heeft en behoudt ook die kerk rechten tegenover hem.

Het is die kerk die in de vergadering der geloovigen saamkomt, het is haar eeredienst die dan bediend moet worden, en zij is het ook die er de predikatie des Woords en de bediening van het Sacrament komt zoeken.

Het is in beginsel hetzelfde onderscheid als tusschen een vrijbuiter en een officier bij de geregelde troepen.

De vrijbuiter te land of ter zee treedt op voor eigen risico, gaat waarheen hij wil, vuurt als hij vuren, en kampeert als hij kampeeren wil. Hij is aan niemand rekenschap schuldig. Hij is zich zelf ten wet.

De officier bij de geregelde troepen daarentegen komt in een bestaand kader in. Hij vindt een leger, dat leeft onder ordinantiën, die golden eer zijn naam nog genoemd werd. En uit dien hoofde is stellige eisch van zijn optreden, dat hij zich conformeere aan wat als orde van dienst bij het leger geldt.

En dit nu heeft de eenvoudige geloovige niet aanstonds in de andere stukken van den Dienst, maar wel bij het Sacrament van den heiligen Doop gevoeld.

Hij zou het nog niet zoo gevoeld hebben bij den Doop van bejaarden; maar hij voelde het wel sterk en diep nu het den Doop der kleine kinderen gold.

Die kinderkens waren nog onbewust van wat er met hen gebeurde.

Aan die kinderkens mocht in niets worden te kort gedaan.

En daarom het volle *Formulier*, dat voor den kinderdoop was ingesteld, behoorde elk Bedienaar van het Sacrament bij elken doop die bediend stond te worden, onverkort en onverminkt te lezen.

Immers de Doop was niet iets tusschen hun kind en den Dienaar, maar tusschen het kind en hun Heere.

Verblijdend.

Onlangs wezen we er op, hoe in de *Reform. Monatschrift* tegen het leerstuk van de Volharding der heiligen werd ingegaan.

Thans merken we uit de *Grensbode*, dat er een keer in de zienswijze der redactie kwam.

We lezen daar toch dit:

Aangaande den afval der heiligen leverde *die Ref. Monatschrift* in haar laatste nummer een kort artikel, waarvan het ons een genoegen is met de hoofdzaken te kunnen overeenstemmen. Voor korten tijd was het nog gansch anders. Toen liet zij zich over hetzelfde punt op een wijze uit, dat niemand minder dan Dr. Kuyper haar het recht ontzeide zich nog Gereformeerd te noemen. Zij had namelijk geschreven, dat ook werkelijk bekeerden nog konden afvallen. In dit artikel geeft zij intusschen als uitdrukking van hare meening het volgende citaat uit de *Bremer Geloofsbelijdenis:*

»Alhoewel de geloovigen somtijds ook zon»digen, zoo is er toch een groot onderscheid »tusschen de zonden der uitverkorenen en der »goddeloozen. — Want genen zondigen uit zwak»heid en komen weer tot bekeering; dezen uit »volle aandrift des gemoeds en blijven zonder »bekeering. Heel deze quaestie kan niet hel»derder en duidelijker gemaakt worden, dan wan»neer men de gelijkenis van ouders en kinderen »steeds voor oogen houdt. Want de geloovigen »zijn Gods uitverkoren kinderen en God is in »Christus eeniglijk hun Vader, zoo zondigen zij »dan ook als kinderen, niet als vijanden, en het »vergaat hun ook met God hunnen Vader als »kinderen, wanneer zij dien door ongehoorzaam»heid vertoornen. Gewoonlijk zondigen kinderen »in kinderlijke onnoozelheid (maar nooit uit haat »en nijd tegen den Vader,) maar de kinderlijke »liefde blijft in hen, hoewel het oogenschijnlijk »anders is. — Alzoo vallen de heiligen in hun »vallen nimmer ganschelijk van God af."

Wij moeten er van af blijven, hoe in eenzelfde blad, onder eenzelfde redactie, korten tijd na elkander, twee zoo principieel verschillende overtuigingen onvereenigd naast elkander optreden kunnen.

Waarom niet de vorige verkeerde uiteenzetting duidelijk teruggewezen of herroepen?

Waarom de volharding der heiligen als een open prijsvraag daargesteld, die het toch in de Gereformeerde belijdenis niet is? Waarom het boven aangehaalde citaat uit de Bremer-Confessie meer »*in het algemeen*" toegestemd?

Ook wij weten, dat één zwaluw geen zomer maakt, maar toch willen wij onze vreugde niet verbergen, daarvoor dat de waarheid van de volharding der heiligen ook van deze zijde eens bekend wordt.

Ook ons verblijdt dit.

De Gereformeerde belijdenis *begint*, Gode zij dank, ook in Duitschland op te waken.

Drie preeken van Calvijn.

Gaarne vestigen ook wij de aandacht op de *Drie preeken van Calvijn over de offerande van Abraham*, die Ds. C. van Proosdij, te Leiden bij D. Donner, uitgaf.

Ds. Van Proosdij bedoelt zelf allerminst in dit drietal drie modellen voor huidige predikatie aan zijn ambtgenooten aan te bieden.

Met helderen blik doorziet hij, dat zulke predikatiën thans geen gehoor meer zouden vinden.

Hij zegt er dit van:

Het grootste gedeelte van Calvijn's preeken behandelde geene speciale onderwerpen, zooals onze tegenwoordige preeken, maar diende meer, om aan de hoorders eene practische en stichtelijke verklaring te geven van verschillende gedeelten der Heilige Schrift. Onderscheidene series hebben betrekking op geheele boeken, welke achtervolgens behandeld zijn.

Ge vindt bij deze preeken geene kunstige voorafspraken, geene precise afgeronde thema's, geene nauwkeurige, logische verdeelingen, geene stelselmatig opgezette en uitgewerkte toepassing. Dit alles mist ge, en toch zijn die preeken met leering en stichting door velen gehoord en behoeven wij ons niet te hoog te achten om ze te lezen. Want wij vinden hier een eenvoud van taal, welke past bij het onderwerp; een eenvoud van gedachten, welke de uitgebreide kennis en het diepe inzicht van Calvijn openbaren; en een eenvoud van toepassingen, welke in opmerkingen, vermaningen en vertroostingen duidelijk toont, dat een man van rijke en rijpe bevinding spreekt en uit den schat zijner ervaring het woord toepast naar de groote behoeften van zijnen tijd en van 's menschen hart. Zijn hamer slaat vonken uit de steenen; in dezen vuurhaard spat de gloed overal heenen. Ook in dezen mag hij voor de Gereformeerde predikers de meester zijn, wien zij niet slaafs mogen navolgen, maar wel nauwkeurig mogen nagaan; mogen zijne preeken voor ons geene modellen zijn, van welke wij afgietsels leveren, maar wel voorbeelden, welke grondig bestudeerd mogen worden.

Geen goede preek — is bij velen thans de voorstelling — zonder uiterlijke welsprekendheid, welke treft, boeit, medesleept. Geen goede preek, zoo leert Calvijn ons door zijn voorbeeld, zonder 1° rechte kennis van het woord dat men behandelt; 2° rechte kennis van de behoeften, maar ook de listen van het menschelijk hart. Zulk een preek heeft waarde niet alleen voor de oogenblikken, in welke de stem van den prediker klinkt, dreunt, galmt in het oor; maar ook als wij zijne stem niet meer hooren; zij laat meer na dan de herinnering van het oogenblik. Bij zulk eene prediking kan men niet luisteren met den Bijbel dicht, maar alleen met den geopenden Bijbel; dan leeft de hoorder met den prediker, volgt hem van woord tot woord, van vers tot vers.

Daarin ligt dan ook de onvergankelijke verdienste van Calvijn, ook in zijn predikatiën. Calvijn heeft niet aan zijn eigen genie, maar aan Gods Woord geloofd, en gestaan in de overtuiging, dat hij zijn gemeente te meer tot zegen zou strekken, hoe degelijker hij ze met het Woord voedde.

Hierbij houde men intusschen in het oog, dat, toen Calvijn optrad, de Heilige Schrift als het ware nieuw ontdekt was, en daarom volledige uitlegging en toelichting voor oud en jong behoefde.

Men verstond de Schrift nog niet, maar moest ze eerst leeren verstaan. En eerst toen die eerste periode achter den rug was, kon men de gewonnen gedachten verzamelen, concentreeren, en daarna op bepaald gekozen dogmata richten.

Vooral voor predikers houden we deze drie predikatiën dan ook leerrijk. Niet, gelijk Ds. Van Proosdij terecht opmerkt, om den volgenden Zondag ook zoo te gaan prediken, maar om er de soliditeit, de degelijkheid, de volle Schriftuurlijkheid van in te drinken, en zelf onder den indruk te komen, dat niet wij de Schrift te verrijken hebben, maar dat de Heilige Schrift ons, als we prediken moeten, rijk maakt.

In een breede inleiding geeft Ds. Van Proosdij een herinnering aan de voltooiing van de jongste uitgave van Calvijns complete werken, een korte toelichting over Calvijns predikatiën in het gemeen, en de bijzonderheden van de uitgave van deze drie predikatiën.

Toch blijven de predikatiën zelve hier hoofdzaak.

En de vertaling van deze drie predikatiën is uitnemend.

Ze lezen vlot en stichtelijk.

Historisch dicht.

Onze historische nationale zangen zijn door den heer J. A. Wormser weer met een keurigen, forschen zang op den *Zeeslag bij Kijkduin* verrijkt.

Op onze scholen althans kent men dien zeeslag van Augustus 1673, die ten tweeden male onze vrije nationaliteit redde, als een der gewichtige gebeurtenissen in onze vaderlandsche historie.

Hadden De Ruiter en Tromp dien grooten slag verloren, de historie van ons vaderland, ja van Europa zou een geheel andere geworden zijn.

Naast den slag te land bij Nieuwpoort, blijft daarom de zeeslag bij Kijkduin den eersten rang innemen in onze roemrijke krijgshistorie.

En al is nu de talentvolle navolger niet aan den meester gelijk, en al mag deswege niemand hier den maatstaf van Da Costa's onovertroffen meesterstukken aanleggen, toch stemt het tot dank, dat Da Costa's fiere geest nog zoo kloek en manlijk nawerkt in wie hem op *hun* afstand pogen te volgen in het door hem geteekend spoor.

En er zijn, ook wat de versificatie aangaat, uitnemend geslaagde stukken in dezen zang. Zoo b.v. deze teekening van den verwoeden strijd:

Thans zich ordlijk gepaard
En ter weerszij geschaard.....
Dan..... opnieuw aan den dans!
De beslissing genaakt,
Maar die 't wint, koopt het duur!
Heel de zee staat in vuur;
Heel de lucht is geblaakt;
Uit den damp van het kruit
Schieten bliksemen voort.
't Is geen strijd meer, de moord
Grijnst de schietgaten uit!
Met ontzettend gekraak
En geknars legt het schroot
Boeg en zijwanden bloot.
Elke kogel is raak.
Boven 't knettrend geknal
Klimt het rochlend geluid
Van de stervenden uit;
En de daavrende val
Der gekwetsten, vermengd
Met hun angstkreet van smart,
Jaagt een woede in elks hart,
Die al 't beetre verzengt.
Heel de zee is bezaaid
Met gedooden.....

Doch gevoele men zelf den gloed en de bezieling die uit heel dezen zang u tegenademt.

Onze vaderlandsche letterkunde is er door verrijkt.

België.

Uit België ontvingen we een schrijven, de vraag opwerpende, of onze *Vrienden der Waarheid*, nu ze voor hun Evangelisten hier te lande den arbeid zien afloopen, hun terrein van werkzaamheid niet in België zouden kunnen kiezen.

Het schrijven luidt aldus:

Antwerpen, 18 Mei 1897.

Den WelEerw. Zeer Gel. Heer
Dr. A. Kuyper.

Mijnheer de Redacteur!

Het artikel »Trouwe broeders" in het laatste nummer van de *Heraut* trok zeer mijne aandacht, en wel bijzonder het feit, dat, alhoewel deze broeders nog wel arbeiden tot uitbreiding der Gereformeerde waarheid, toch hun werk voor een groot deel gedaan was, toen in vele dorpen de Gereformeerde kerk geïnstitueerd werd.

Onwillekeurig kwam de gedachte bij mij op: »Ware het niet wenschelijk, dat de Vereeniging van de Vrienden der Waarheid eens aan ons geestelijk en kerkelijk arm België dacht en b.v. een of meer dezer broeders uitzond, om de zuivere Gereformeerde waarheid weer in onze gewesten te komen verbreiden, alwaar ze eenmaal, ten tijde der Hervorming in de XVI eeuw, zoo heerlijk blonk en waaraan Noord-Nederland zooveel te danken heeft?"

Was toch de stad mijner inwoning niet de plaats, waar de eerste martelaren hunne belijdenis met hun bloed bezegelden? Is Noord-Nederland niet gehouden, om Vlaamsch-België (met het oog op de Zending) voor een deel van 's Heeren wijngaard te beschouwen?

Ik zou niet genoeg het schrijven van mijn vriend Mulder in het jongste nummer der *Zuider Kerkbode* aan de lezers van uw geëerd blad kunnen aanbevelen, en wel naar aanleiding van het stukje getiteld: »Kerk op Zee". Wat is hier in onze stad niet veel te arbeiden, niet alleen onder de schippers, maar tevens onder de talrijke verwaarloosde Protestantsche bevolking! Wel is waar, er is reeds veel gedaan, niet alleen door de Classe Klundert, maar door vele broeders predikanten van elders, maar op dit oogenblik is er schreiende behoefte aan een geschikt lokaal, om ons begonnen werk voort te zetten, niet alleen voor de godsdienstoefening, maar ook voor Zondagsschool en Catechisatie, welke wegens slechte lokaliteit niet vooruit kunnen gaan. En wijl we nu hier nog zoo klein in getal zijn en ons de stoffelijke middelen ontbreken (niet vele edelen en rijken past ook ons), zoo wenschte ik, dat door U hierover eens in de *Heraut* geschreven werd, ten einde den belangstellenden lezer een weinig op de hoogte te brengen van onzen toestand en niet minder om ons te willen gedenken in den gebede; de beurs kan dan ook niet gesloten blijven, meen ik.

Onze geachte en zeer ijverige consulent, Ds. Feringa van Klundert, zal wel bereid zijn, om alle verdere informaties betreffende ons werk alhier te verschaffen.

Ik zou U, Zeer Eerwaarde heer, hiervoor zeer dankbaar zijn en verder des Heeren zegen op uw werk verwachtende, noem ik mij

met Heilbede en Hoogachting
Uw dw. Dienaar
W. Rooze.

Er is veel in dit denkbeeld dat we gaarne ondersteunen. Metterdaad vertoeft veel van ons volk gedurig in Antwerpen, en ook, langs de binnenwateren aangekomen, in Gent en Brugge, en het denkbeeld is volstrekt niet te verwerpen, dat hier een degelijk arbeidsveld voor meer dan één Evangelist schuilen kan.

Maar dat is alleen denkbaar, zoo de broederen in den lande beginnen met de *Vrienden der Waarheid* krachtdadig geldelijk te steunen.

Immers het spreekt vanzelf, dat zulk een missie veel, veel geld zou kosten, ook al plaatste men haar, wat wenschelijk en naar eisch zou zijn, onder de leiding van den kerkeraad van Antwerpen.

Uit de Pers.

Na op de algemeene verwarring in de politiek van gansch Europa te hebben gewezen, merkt Ds. Gispen in de *Bazuin* op, dat deze geest der verwarring vaak iets aantrekkelijks heeft ook voor de belijders van den Christus.

Dat ook de geloovigen in zulke tijden min of meer in de war zijn, is niet onverklaarbaar. Het is een ure der verzoeking, en de vraag: wat is roeping, wat is plicht, wat wil de Heere, dat wij doen zullen, — wordt dan ook met groote verscheidenheid, en op vaak tegenstrijdige wijze beantwoord.

In ons land b.v. hoort men dikwijls het bezwaar uitspreken, dat het den Calvinisten, onder leiding van *Dr. Kuyper*, alleen maar te doen is om wereldlijke macht. Zij hebben geen vertrouwen op God, stellen de zaken niet in 's Heeren handen, maar willen alles zelf doen. Vandaar dat zij hulp zoeken bij Assur en Egypte, of dan eens bij de Roomschen en dan weder bij de radicalen, al naarmate het hun 't beste voorkomt om te geraken tot hun doel: de onderwerping van het land aan hun heerschappij.

Dit wordt dan ten strengste afgekeurd als een streven, dat in hooge mate zondig is, met Gods Woord strijdt en uitloopt op verloochening van het Christelijk geloof. Immers, zoo redeneeren deze Christenen, de mensch moet zich dood werken, opdat aan het licht kome, dat de verlossing Gods werk is. En wie meent, dat hij het lichaam van Christus in deze bedeeling tot openbaring zal brengen, verstaat de Schrift niet, die daar zegt: ons leven is, met Christus, verborgen in God. En wie hier wetenschap en kunst en alle dingen onder de heerschappij van het geloof zoekt te brengen, grijpt vooruit in de werken Gods. Want eerst als Christus geopenbaard zal worden, die ons leven is, dan zullen wij met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid.

En nu moet gij u niet voorstellen, dat deze Christenen dicht bij Rome wonen en dus, gelijk, het spreekwoord zegt, niet van de beste soort zijn, want ik schroom niet te verklaren, dat er onder dezulken teedere godvruchtige zielen zijn, en, in het algemeen gesproken, derzulken levenswandel onberispelijk is.

Maar van waar dan die verkeerde, onwillende, soms zelfs vijandige beoordeeling van het Calvinisme?

Meestal uit vooroordeel en misverstand, bovenal uit verschil in grondgedachte of beginsel.

Gij moet u echter niet voorstellen, dat deze Christenen *allen* vijanden van de Gereformeerde leer en van de Gereformeerde kerken zijn. Ook uit den mond van leden onzer kerken kan men zulke oordeelen over het Calvinisme vernemen. Zij voelen zich wel in onze kerken niet geheel op hun plaats, maar de vraag: waarheen? is tegenwoordig niet zoo gemakkelijk te beantwoorden.

Wie de geschiedenis der Scheiding kent, weet dat er, van den beginne aan, onderscheiden geestes-stroomingen in de kerkelijke actie van '34 zijn saamgevloeid; weet ook, wat moeite en strijd het